

Vorbereide tekst van René Groenen voor de workshop over kwekersrecht en octrooien tijdens de VoedselAnders Conferentie “Voedsel anders”, 21-22 februari te Wageningen

Landbouw is de basis van iedere menselijke beschaving. Zaden en rassen staan aan de basis van iedere agrarische cultuur. Daarmee is alles wat met zaden en rassen te maken heeft, té belangrijk om aan een klein aantal grote bedrijven over te laten. Zaden en rassen zijn immanent met landbouw verbonden, zij vertegenwoordigen bij uitstek dat wat landbouw eigenlijk is. Tot voor kort – en in veel landen nu nog steeds – waren de boeren en tuinders de hoeders van een enorme schat aan agrarische biodiversiteit. Net zo divers en beweeglijk als hun bedrijven en bodems waren, aangepast aan de plaatselijke omstandigheden.

In 2008 verscheen het rapport *Agriculture at a Crossroads* van het IAASTD. Zowel naar proces als inhoud een uniek document. Over hoe wij de wereldbevolking kunnen (blijven) voeden. De landbouw moet daartoe, zo zijn de conclusies, op korte termijn radicaal veranderen richting kleinschalig, regionaal en agro-ecologisch. Daar hoort ook de wereld van de zaden en rassen bij.

Wij leven in het westen in een landbouwcultuur die in een waanzinnig korte tijd verworpen is tot wat het nu is, grootschalig, anoniem, producent van bulk voor de voedselindustrie, verwoestend voor de bodem, ongezond voor plant, dier en mens, de fossiele brandstoffen opsouperend, mensenrechten schendend en wat al niet meer. Agro-industriële ondernemingen en supermarkten bepalen wat er gebeurt. In de zaadindustrie is dit proces misschien wel het verst doorgedreven. Dit vormt de context van het denken in hybriden en kwekersrecht, in gen-technieken en patenten.

Het denken in termen van kwekersrecht en F1-hybriden vindt zijn overtreffende trap in het toepassen van patenten en gen-technieken.

Tussen beide groepen is geen fundamenteel, maar slechts een gradueel verschil. Beide tweetallen veronderstellen een gespecialiseerde zaaigoedindustrie. Beide staan in dezelfde historische ontwikkeling, slechts chronologisch verschillend, die na de Tweede Wereldoorlog in gang is gezet. Het kwekersrecht in ons land is oorlogsrecht, ingevoerd door de bezettingsmacht, net zoals in Frankrijk. Als instrument om de zaak te kunnen sturen. Na de wereldoorlog nooit meer opgeheven, en wel omdat in dezelfde tijd de gespecialiseerde kweekbedrijven flink met de hybridisering aan de slag zijn gegaan. Deze kennis- en kapitaalintensieve manier van veredelen moest natuurlijk wel beschermd worden. Gefaciliteerd door de overheid en ondersteund door de (toegepaste) wetenschap kon het bedrijfsleven zich volgens haar eigen dynamiek ontwikkelen; machtsconcentratie en winstmaximalisatie, toenemende technologisering en steeds meer inspanningen om zowel op juridisch als plantkundig niveau de zaak af te schermen.

Behalve dat het kwekersrecht ontstaan is in de oorlog, is er nog iets anders te noemen. Iedereen is bekend dat wetgeving zonder handhaving niet aanbevelingswaardig is. Nu is het bij het kwekersrecht zo, dat daar geen rechtshandhaver voor is, die dat voor ons allen zou doen (de politie dus). De

grote bedrijven hebben daar de capaciteiten voor dit zelf op te zetten en de middelen om in een rechtszaak te pleiten tegen de overtreder van dit recht.

Overigens streven de grote bedrijven er al lang naar dit (kwekers)recht overbodig te maken door de planten mannelijk steriel te maken, iets wat al heel snel bij de ontwikkeling van de eerste hybriden thema was.

Een ander aspect, meer ethisch van aard, is hoe we eigenlijk tegen het leven aankijken. Voor mij zijn planten in de eerste plaats van zichzelf. Ze kunnen actief interacteren met andere planten en met hun omgeving. Kortom ze lijken wel levend. We weten niet wat leven is, we kunnen het niet uit dode stof reproduceren. Daaruit zou ook een heel andere houding dan die van heerser uit voort kunnen komen. Juist ook in de veredeling. Het beeld dat de plant een optelsom is van eigenschappen, die vervolgens genetisch gedetermineerd zijn is slechts een manier om naar de wereld te kijken.

Alternatieven moeten zo snel mogelijk en op veel plekken beginnen.

Richtingwijzers zijn:

- De enige manier om de agrodiversiteit te bevorderen is om de boeren en tuinders in staat te stellen op hun eigen akkers, met hun eigen specifieke kwaliteiten van bodem en klimaat actief de selectie van landbouwgewassen (terug) op te pakken. Het is een verrijking van een landbouwbedrijf, van de bijstand en het leidt tot regionale rassen met specifieke kwaliteiten. Bedrijven die dit werk doen, zouden volgens landbouwkundige principes georganiseerd moeten zijn: kleinschalig, zoveel mogelijk gemengd, agro-ecologisch.
- Selectie op plantniveau, een plant is immers veel meer dan de som der delen.
- Alle selectie-voortgang in zaadvaste vorm stoppen. Zaadvaste rassen zijn immers de enige rassen die het verleden met de toekomst kunnen verbinden.
- De instandhouding van bestaande rassen en de ontwikkeling van nieuwe rassen zijn culturele activiteiten die bedrijfsbelangen verre overstijgen. De financiering van de veredeling door de verkoop van zaad is een uiting van marktdenken die tot ongewenste ontwikkelingen leidt. Financiering zal dus uit de keten (inclusief consumenten) en fondsen moeten komen. Dat maakt de zaak tot een soort common. Rassen zouden vrij moeten zijn.
- Nieuwe rassen kunnen best geregistreerd worden en het is goed als er onafhankelijke rassenproeven zijn. Eigendomsrechten, in welke zin dan ook, zijn ongepast. In tegenstelling tot een uitvinding (een machine) of een kunstwerk, dat allemaal mensenwerk is, is een plant vooral van zichzelf.